

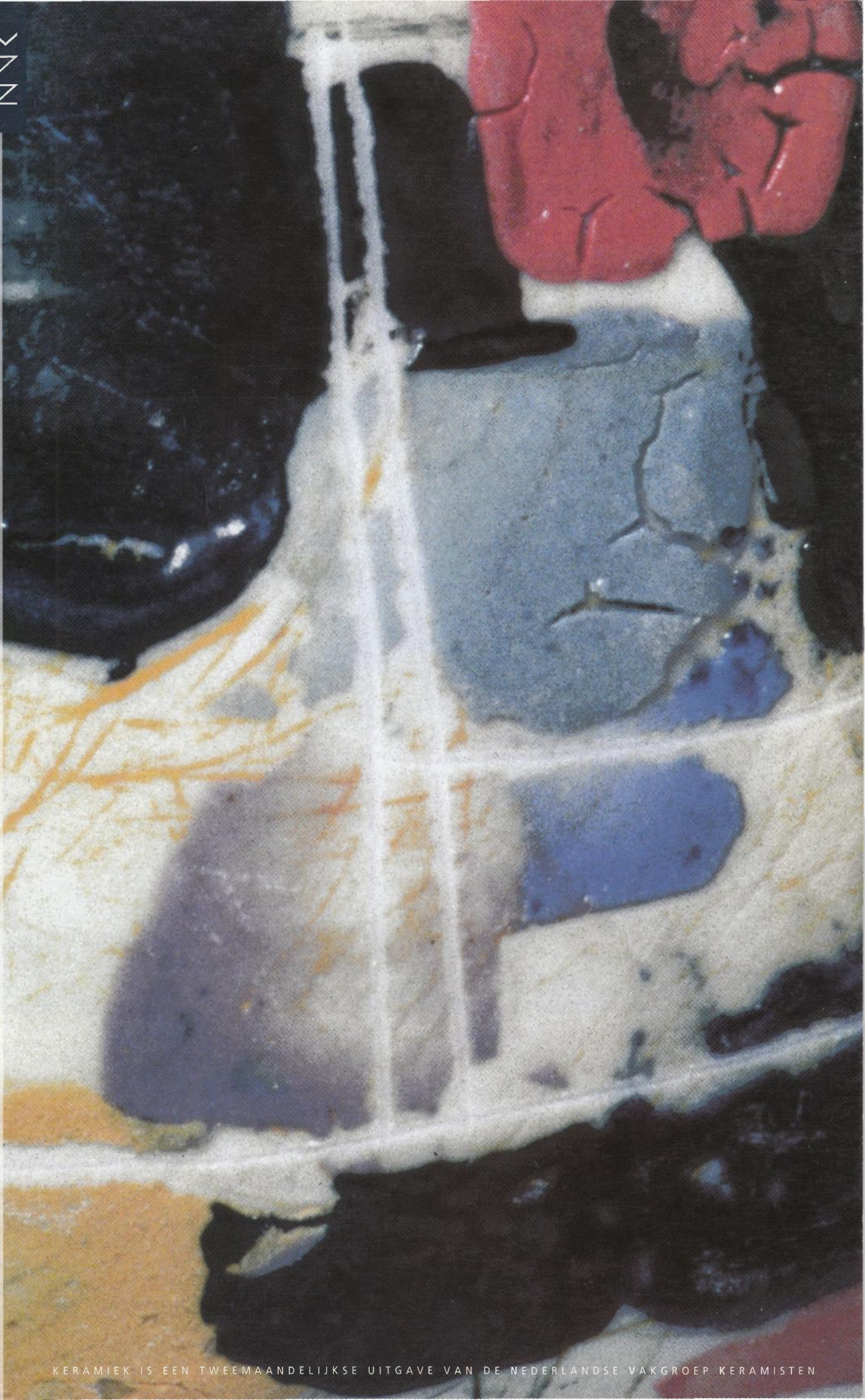
keramiek

NNK

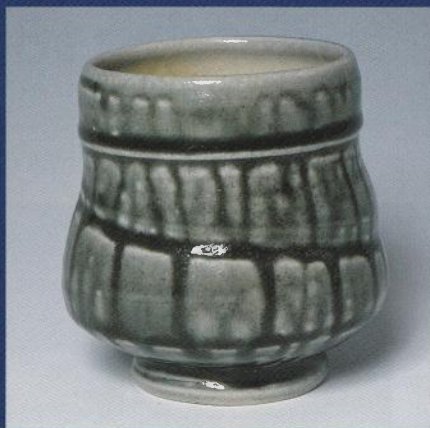
2

april 1999

KERAMIEK IS EEN TWEEMAANDELIJKSE UITGAVE VAN DE NEDERLANDSE VAKGROEP KERAMISTEN

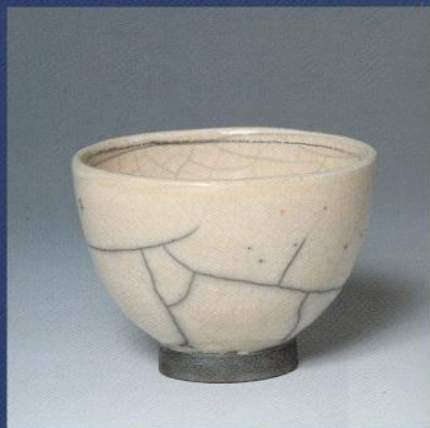
blanco t.b.v spread

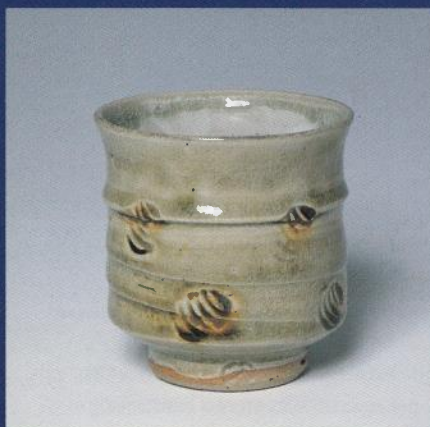
Her Comis

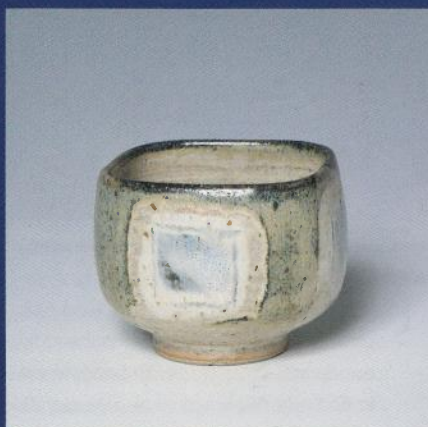
Joop Crompvoets

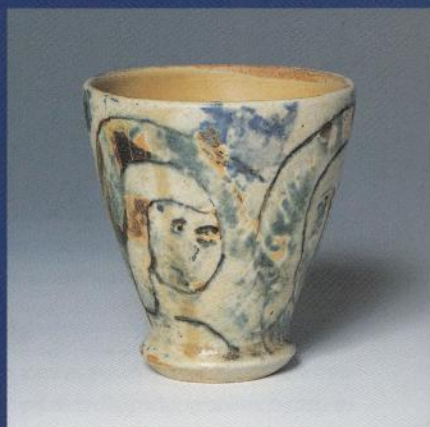
Nesrin During

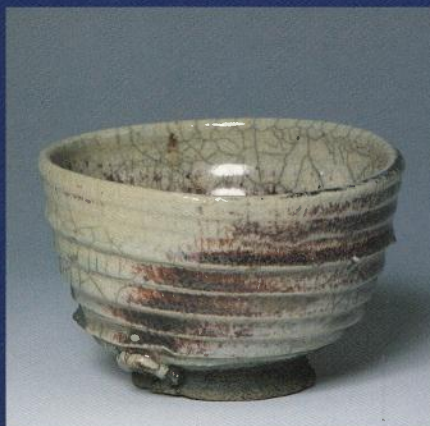
Tineke van Gils

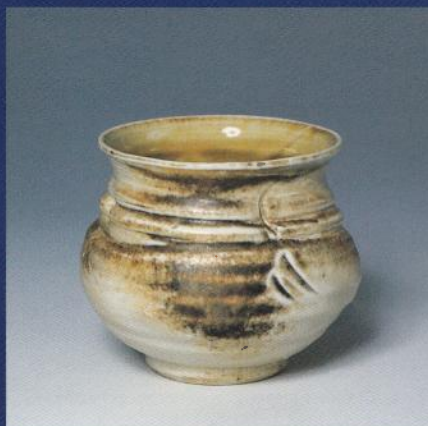
Nindosh Petra van Heesbeen

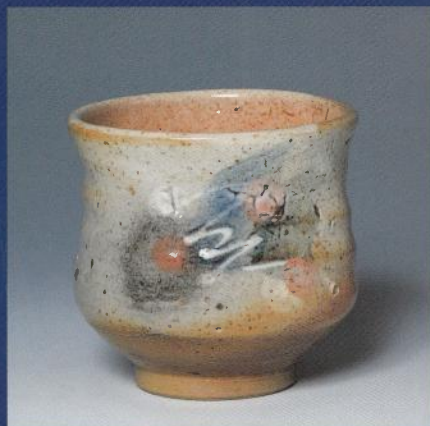
Job Heykamp

Kees Hoogendam

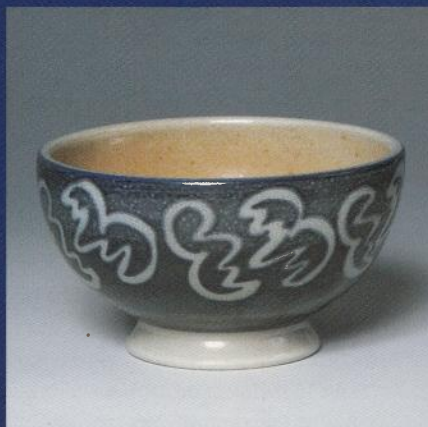
Wim Hos

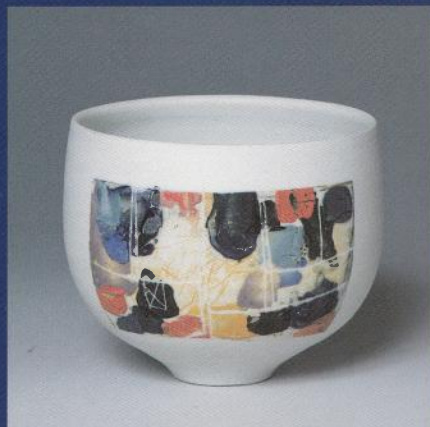
Guul Jacobs

Rob Muylaert

Paulien Ploeger

Heide van Veen

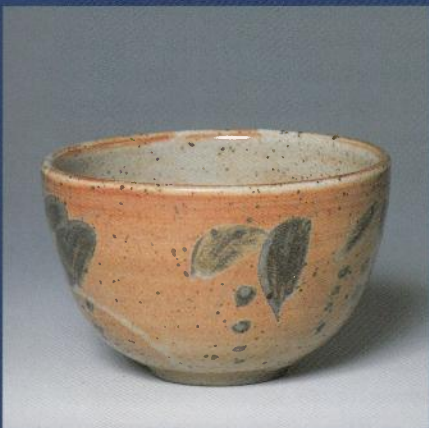
Kom, vertoon uw kunsten maar | Tineke van Gils

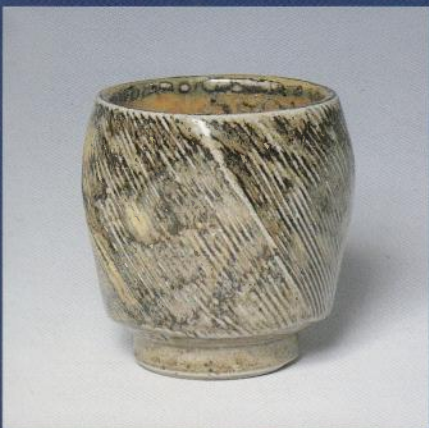
Mathieu van der Giessen

Niek Hoogland

Kati Lorand

Jos Vulto

De hoge uitlopende vorm, het toegevoegde houdertje met oortje en een intrinsieke waarde die nihil is, maakt het plastic bekertje ideaal voor als men: al schrijvend wil drinken, al drinkend ergens naar toe wil lopen, of een gesprek wil voeren zonder pauze om te drinken. Want wie uit zo'n bekertje drinkt kijkt er bij voorkeur omheen. Als voorwerp vraagt het geen aandacht van welk zintuig dan ook, wat in de regel eveneens gezegd kan worden van de drank die men eruit drinkt. Maar wat geen aandacht neemt kan ook geen genoeg geven.

De kom aan het woord

Handgedraaide kommen vragen aandacht omdat ze persoonlijk en uniek zijn. Zij vertellen het verhaal van de maker, want: "een pottenbakker spreekt door middel van zijn potten" (Warren MacKenzie: *Ceramics Monthly*, 1985) en de kommengebruiker kiest ze omdat hij zich aangesproken voelt. Sommige kommen spreken luid terwijl andere fluisteren, in de ene kom gaat het meer over vasthouden, terwijl de andere het vooral over loslaten heeft. Een kom vertelt over het karakter van de maker en over zijn beheersing van de klei, het glazuur en het vuur. Of alles wat een kom vertelt ook werkelijk wordt gehoord, hangt af van de ervaring van de toehoorder. Het is net als met een muziekstuk: naarmate men beter kan luisteren, hoort men er meer in.

De kom als vorm is ogenschijnlijk eenvoudig, maar het bereiken van eenvoud is een levenslange weg. Het gaat om niet meer dan een enkele lijn die binnen en buiten van elkaar scheidt. Een tekenaar vertelde mij eens dat hij het het moeilijkst vond om met één lijn een vlak zodanig in tweeën te verdelen, dat er maximale spanning in de lijn en de beide vlakken ontstond. Elke extra lijn is er een teveel, het gaat om het weglaten. Zo is het ook bij de kom. Er is geen oor dat een extra lijn geeft om de aandacht af te leiden en er is geen hals om de binnenkant achter verborgen te houden.

Het gaat om de harmonie tussen binnen en buiten, om de spanning in de lijn tussen bol en hol en om de juiste verhouding van

de kom tot de voet. Het is boeiend de kom om te draaien en de voet te bekijken. Hoe staat het met de afmeting ervan, de diepte, de hoek en de afschuining, geeft de voet in het algemeen het gevoel dat hij de kom draagt en aanvult. Juist bij de voet luistert het nauw. Hoe ver werd de kom in het glazuur gedompeld en hoe verhoudt zich de onbedekte scherf in kleur en textuur tot het geglazuurde gedeelte. In de overgang van kom naar voet ontmoeten de soepele sporen van de handen die de kom hebben opgetrokken, de scherpere sporen van het mes waarmee de voet is afgedraaid. De keuze die de draaier op die plaats heeft gemaakt is veelzeggend: zijn de verschillende typen sporen nog zichtbaar of werden ze weggewerkt, zijn ze met elkaar in harmonie, of staan ze met elkaar in contrast.

De meeste van deze opmerkelijke details rond de voet van een pot noemt Bernard Leach in het openingshoofdstuk: "Towards a Standard" van zijn: "A Potter's Book". Leach brengt deze kenmerken in verband met het bekijken van oosterse potten, maar ook bij het beoordelen en waarderen van kommen uit het westen geven ze inzicht en houvast. In de voet ligt de ziel bloot, terwijl de bovenrand staat voor een intiem contact met de gebruiker. Als we de vingertoppen met ogen zouden vergelijken dan zijn de lippen daarin de lenzen, elke oneffenheid, elke buiging merken zij op en zij zijn het uiteindelijk die beoordelen of de kom ook lekker drinkt. De kom is misschien wel het meest kwetsbare stukje keramiek, alles ligt erin voor het oppakken en dat is ook precies waar zij om vraagt.

Fotografie: Jos Beuman

De kom in het gebruik

In de kommen die hierna worden besproken is een eigen stijl herkenbaar waardoor ze met het grootste gemak zijn te herleiden naar hun maker. Op een enkele uitzondering na, zijn ze in beperkte series gedraaid, maar omdat het handwerk is bestaat er nooit een identieke tweede. Door ze met mijn ogen en vingers af te tasten en eruit te drinken wordt hun verhaal steeds duidelijker. Zo ontdek ik bij de kommen van Joop Crompvoets, Nesrin During, Mathieu van der Giessen, Tineke van Gils, Nirdosh Petra van Heesbeen, Job Heykamp, Guul Jacobs en Jos Vulto, dat ze prettig in de hand liggen en niet te klein of te groot

Doorwerken is er niet meer bij. Al drinkend ziet men alleen nog de kom en de inhoud. Ondanks het feit dat Ploeger zegt: "wat betreft de vorm van mijn kom ben ik geïnspireerd door een alledaagse Europese vorm", doet het drinken uit deze kommen oosters aan. De kommen van Hoogendam, Muylaert en Hoogland hebben zoveel reliëf en asymmetrie, dat men handen en ogen tekort komt. Drinken wordt een totaalervaring. Door de dikte en vorm van de bovenrand van Hooglands kom doet hier het gehoor als vijfde zintuig mee. Hoogland schrijft over het drinken, dat men pas volledig van de thee geniet als men deze: "geluidloos (we wonen tenslotte in

dun, transparant en met heerlijke deukjes die de weg zoeken naar duim en wijsvinger. Het is gedecoreerd door het toeval van vuur en as tijdens het stoken gedurende vier dagen en drie nachten in de Anagama, onder voortdurende begeleiding van hout op het vuur gooiende stokers. Bijzonder is dat Hos op de vraag naar zijn favoriete kom van een collega, aan komt dragen met een kopje van Piet Stockmans dat in serie door Mosa werd vervaardigd: "vanwege het contrast". De gedachten aan de ontwerper in zijn stofjas, het laboratorium, de lichte fabrieksruimte en de massale oplage van gelijke schoonwitte kopjes in tegenstelling tot de wanordelijk aandoende en naar brandend

Constantin Brancusi: "Simplicity is not a arrives at simplicity as one gets close to

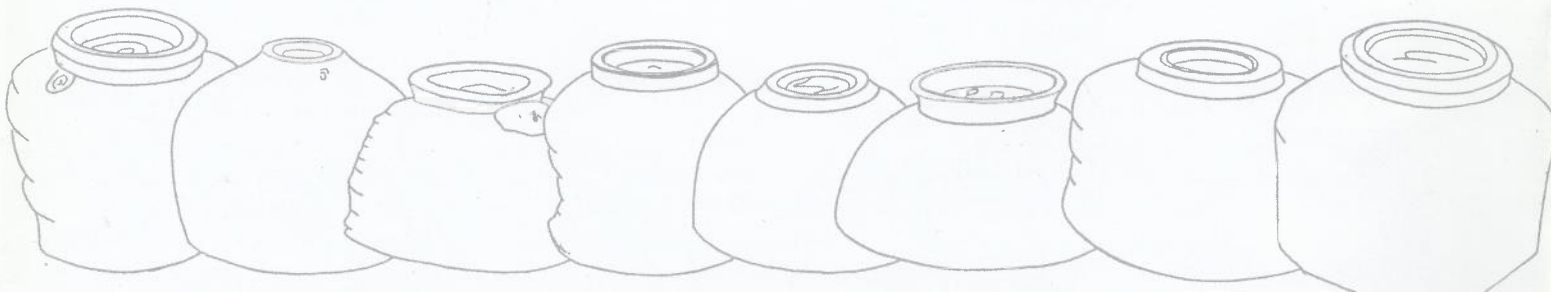
zijn, alhoewel die van Jacobs flink aan de maat is. Deze kommen, gemaakt vanuit tradities, vragen aandacht, maar komen ook tegemoet aan de min of meer westerse behoefte om diverse dingen tegelijk te doen, want ze zijn goed met één hand vast te houden en de inhoud schommelt er niet snel overheen. Een heel andere drinkervaring geven de kommen van Kees Hoogendam, Rob Muylaert en Niek Hoogland, maar ook die van Kati Lorand en Paulien Ploeger. Door de afmeting van deze kommen heeft men twee handen nodig en ze moeten subtiel gekanteld worden om niet teveel tegelijk over de rand te krijgen.

Nederland) naar binnen slurpt", maar Niek, zelfs onze beschaafde Van Dale slurpt hoorbaar. Een totaalervaring is ook de kom van Her Comis. Door de voluptueuze welvingen en draairingen in de wand voelt zij aan als een hand vol bezieling. Als men deze kom omdraait wordt dit gevoel nog versterkt door het zien van de ziel die met ongehinderde souplesse in één spiralende beweging werd blootgelegd. De grootte van deze kom maakt dat men er echt voor moet gaan zitten.

De kom en de hand

Daartegenover is het porseleinen kommetje van Wim Hos een delicatessie: eierschaal

hout en zweet geurende atmosfeer rond de Anagama maken dat Hos zegt: "wat mijn kom niet heeft dat heeft de zijne en wat de zijne niet heeft dat vind je in de mijne". De draairingen, deukjes, ribben en vlakken in de kommen van Van Heesbeen, Jacobs, Van Gils en Vulto, maken dat ook die een weg zoeken in de hand totdat ze lekker liggen. Een prettige verrassing is de onverwachte vierkante vorm in de kom van Jacobs. De vierkante vorm in het, ooit als tussendoorspelletje, door Van Heesbeen gedraaide kommetje wordt benadrukt door de slijbdecoratie. De kleurige vierkante binnen- en buitenvlakjes sluiten hier

subtiel aan bij het bovenaanzicht, waar een donkere vierkante rand de scheiding tussen binnen en buiten aftekent.

Zo heeft elke kom een eigen touch: Ploeger bereikt in het zoutglazuur het typerende gevoel van de sinaasappelhuid, bovendien zet zij haar persoonlijke handtekening in de met slib en latex aangebrachte figuren die over de buitenkant fladderen. De rakukom van Daring voelt zijdezacht aan en de zwarte lijnen die men ziet zorgen voor spanning. In het asglazuur van Heykamp is de stenige mateheid voelbaar en de tekening daarin lijkt een geheel te zijn met de scherf. Het shinoglaazuur op de kommen van Lorand en Jacobs voelt zacht aan, dit doet denken aan

Volmaaktheid is onvruchtbaar

De kom van Heide van Veen zorgt voor een verhaal apart. Zoals de kom van Muylaert in het glanzend zwarte tenmoku oneindig diep lijkt, zo geeft de kom van Van Veen in de glanzend transparantwitte, naar blauw zwemende binnenkant, eveneens een gevoel van oneindigheid. Aan de buitenkant is tegelijkertijd de spanning voelbaar van een volmaakte vorm, in contrast met een volmaakt onvolmaakte decoratie. Op haar perfect gepolijste kom bracht Van Veen, vol vrijheid en plezier, een ogenschijnlijk lukrake vingerschildering aan. Het ene onlosmakelijk verbonden aan het andere, hier gebeurt iets, hier werd risico genomen. Susanna,

toeval durven spelen, kan werk opleveren waar leven vanaf straalt en waar karakter uit naar voren komt.

De kom als antwoord

Bijna alle hier genoemde keramisten hebben in hun keukenkast kommen staan die door collega's werden gemaakt. Vol liefde spreken zij over die kommen en drinken eruit, geboeid als zij zijn door het verhaal van de ander. Aan deze keramisten stelde ik de vraag: "zou je iets willen zeggen over kommen in het algemeen en/of over jouw kom speciaal". Het antwoord van Kees Hoogendam was wel heel bijzonder, het was een antwoord zonder woorden. Hij stuurde zijn

goal in art, but in spite of oneself, one the real meaning of things".

het gevoel van smeltende sneeuw, waarin Lorand nog blaadjes en druppeltjes schilderde. Een harder gevoel geeft de zoutgestookte kom van Crompvoets, wat versterkt wordt door de scherpe ingekraste lijnen op de wand en langs de voet. Vulto heeft met houtas en zout een bijna luster-achtig effect bereikt, dat aan de voelbare gekamde lijnen en ribben extra tekening geeft. Het slibaardewerk-kommetje van Van der Giessen ligt glimlachend in de hand, een gevoel dat versterkt wordt door de soepele beweging waarmee het kommetje is gedraaid, en de kleuren en de vrolijke snelheid die Van der Giessen in zijn penseelvoering heeft bereikt.

een van de twee hoofdfiguren in het boek "Joachim van Babylon" van Marnix Gijsen is volmaakt. Zij is de opperste schoonheid en deugd en juist daarom is zij onvruchtbaar. Wat Gijsen daarmee aangeeft is, dat aan volmaaktheid niet veel meer te beleven valt. Het zijn de toevalsfactoren, de imperfecties die leven geven. Zo is de glooiing in de kom van Hoogendam een perfecte imperfectie, evenals het dichtgewerkte scheurtje in de spontane kom van Hoogland. Ook het prachtige lijnenspel, dat door as en zout tijdens een reductiestook op de kom van Comis werd achtergelaten, is zo'n toevalstreffer. Het spel van beheersing en

kom verpakt in de royale poster van de Raku-tentoonstelling van 1998 in het Prinsessehof te Leeuwarden. De eenvoud van dit mooiste denkbare papier als verpakking om zijn kom, laat bij mij een diepere indruk na dan diezelfde prachtige poster aan de wand in mijn werkplaats. Zo is Hoogendams ultieme kom op de plank: een kunstwerk en in de hand: een kom.

Van de in dit artikel afgebeelde kommen wordt een poster uitgegeven, die te bestellen is bij de NVK. Meer gegevens hierover zijn te vinden onder NVK-nieuws in het volgende nummer van dit blad.

